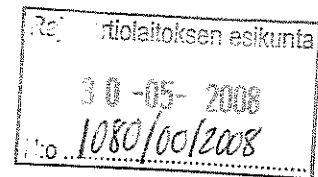

26.5.2008

Sisäasiainministeriö
Rajavartiolaitoksen esikunta
PL 3
00131 Helsinki

Lausuntopyyntönne SM 028:00/2007

LUONNOS HALLITUKSEN ESITYKSEKSI RAJAVARTIOLAIN JA ERÄIDEN SIIHEN LIITTYVIEN LAKIEN MUUTTAMISESTA

Vähemmistövaltuutettu kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi rajavartiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. Vähemmistövaltuutetulla ei ole lakiehdotukseen liittyviä muutosesityksiä.

Vähemmistövaltuutettu haluaa lausunnossaan korostaa ulkomaalaisten aseman ja oikeuksien toteutumisen kannalta keskeisten näkökohtien huomioimista lainsäädäntöä toteutettaessa. Tällöin on usein kysymys tarpeeksi laaja-alaisen ja riittävän koulutuksen järjestämisestä lakia soveltaville viranomaisille.

Rajavartiolaitoksen toimivalta ei ole poliisin toimivallan tapaan yleinen. Lainmuutosten myötä rajavartiolaitoksen toimivalta on laajentunut, myös koskien mahdollisuutta rajoittaa perustavanlaatuisia oikeuksia, kuten henkilökohtaista vapautta ja koskemattomuutta. Henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen puuttuvat toimenpiteet tulisi ohjeistaa tarkasti ja niihin tulisi kiinnittää erityistä huomiota rajavartiolaitoksen koulutuksessa - perus- ja ihmisoikeuksien tehokkaan turvaamisen takaamiseksi. Suhteellisuusperiaatetta, joka on kirjattu myös rajavartiolain 7 §:än tulisi korostaa kaikessa toiminnassa. Rajavartiolaitoksen koulutuksessa tulisi erityistä huomiota kiinnittää pakkokeinoihin sekä muihin laajennettuihin toimivaltuuksiin liittyviin kysymyksiin, jotka ovat aiemmin kuuluneet lähinnä poliisin toimivaltaan. Myös rajavartiolaitoksen tekemät henkilöön käyvät tarkastukset tulisi ohjeistaa tarkasti. Ohjeistuksessa tulisi yksityiskohtaisesti selvittää missä tilanteissa ja minkälaisissa olosuhteissa tarkastus voidaan tehdä. Henkilöntarkastuksia koskevassa ohjeistuksessa ja koulutuksessa tulisi erityisesti kiinnittää huomiota myös kulttuurierojen huomioonottamiseen, kulttuurisensitiivisyyteen.

Uudistuksessa olisi tärkeä kiinnittää huomiota myös ulkomaalaislaissa (301/2004) säännellyn ulkomaalaisvalvonnan ja rajavartiolaissa säännellyn rajavalvonnan sekä kyseisten lakien mukaisten toimivaltuuksien väliseen suhteeseen ja niiden muodostamaan kokonaisuuteen. Ulkomaalaislain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista valvovat maahanmuuttovirasto, poliisi ja rajavartiolaitos. Ulkomaalaisten maahantuloa ja maastalähtöä koskevien säännösten noudattamista valvovat rajatarkastusviranomaiset, joita ovat passilain (671/2006) mukaan rajavartiolaitos sekä muut viranomaiset (poliisi- ja tullimiehet), joilla on oikeus rajavartiolaissa tarkoitetun rajatarkastuksen tekemiseen.

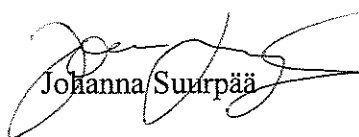
Ohjeistuksessa ja koulutuksessa tulisi ottaa huomioon turvapaikanhakijoiden sekä erityisesti traumatisoituneiden ja alaikäisten yksitulleiden turvapaikanhakijoiden erityistilanne oikeudenmukaisen kohtelun turvaamiseksi. Kansainvälistä suojelua hakevan ulkomaalaisen henkilöllisyyden, matkareitin ja maahantulon selvittää poliisi tai rajavartiolaitos. Vähemmistövaltuutetun tietoon on tullut esimerkiksi turvapaikanhakijoita koskevia alustavia puhutteluita, joissa myös alaikäisiä turvapaikanhakijoita on puhuteltu ja lisäksi laadittu turvapaikka-asiakirjoihin liitettävä tutkintailmoitus jatkotutkintaa varten ilman asianmukaista tulkkausta ja ilman että lapsella on edustajaa tai avustajaa valvomassa lapsen edun toteutumista. Yleensä ulkomaalaisten ja erityisesti edellä mainittujen ns. erityisen haavoittuvien ryhmien kohdalla viranomaisen neuvontavelvollisuuden ja viranomaisten aktiivisuuden merkitys oikeusturvan takaamisessa korostuu. Rajavartiolaitoksen koulutuksessa tulisi myös erityisesti kiinnittää huomiota ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen liittyviin seikkoihin, jotta uhrien tunnistamista ja pääsyä palvelujärjestelmän piiriin voitaisiin tehostaa.

Vähemmistövaltuutetun tietoon on tullut tapauksia, joissa ulkomaalaisten ja turvapaikanhakijoiden säilöönottopäätöksiin ei ole asianmukaisesti kirjattu lain edellyttämiä perusteita (Ulkomaalaislain 5 §, 118 § ja 119 §). Koulutuksessa ja ohjeistuksessa olisi tärkeä korostaa, että koska säilöönnotossa on kyse vapaudenriistosta ja puuttumisesta perustavanlaatuisen oikeuteen eli henkilökohtaiseen vapauteen, säilöönottoa tulisi käyttää harkiten, vain erityistapauksissa, lakiin kirjattujen yleisten ja erityisten edellytysten täytyessä ja vain kun se on laissa säädetyllä tavoin välttämätöntä. Alaikäisen kohdalla kynnys ottaa säilöön tulisi asettaa vielä korkeammalle.

Vähemmistövaltuutettuun on otettu yhteyttä myös esimerkiksi tilanteessa, jossa ulkomaalaiselle on sisärajalla tapahtuneen tarkastuksen kohdalla jäänyt epäselväksi, mistä tarkastuksesta on ollut kyse. Henkilö on kokenut joutuneensa perusteettomasti rajatarkastuksen kohteeksi, vedoten siihen että rajatarkastukset sisärajoilla on poistettu. Ulkomaalaisen näkökulmasta on erittäin vaikeaa ja ilman asianmukaista informointia jopa mahdotonta erottaa toisistaan rajatarkastusta ulkomaalaisvalvonnasta sisäisillä rajoilla ja niiden läheisyydessä. On tärkeää, että tarkastuksen peruste selvitetään asianmukaisesti tarkastuksen kohteelle. Rajavartiolaitoksen suorittamien valvontatehtävien ja niiden välisten erojen sekä tehtävissä noudatettavien periaatteiden yksilöiminen sekä lainsäädännön että ohjeistuksen tasolla ja lisäksi rajavartioiden perehdyttäminen ohjeistukseen on tärkeää sekä viranomaisen että ulkomaalaisen näkökulmasta.

Henkilötietojen käsittelyn osalta on muistettava turvapaikka-asioita ja turvapaikanhakijoita koskevat salassapitosäännökset. On varmistettava, että kaikki rajavalvontaan liittyviä henkilörekistereitä käsittelevät henkilöt ovat tietoisia julkisuuslain ja ulkomaalaislain mukaisista salassapitosäännöksistä ja ettei salassa pidettäviä tietoja turvapaikanhakijoista anneta esimerkiksi tiedotusvälineille.

Vähemmistövaltuutettu

Johanna Suurpää

Toimistopäällikkö

Rainer Hiltunen